

žak lipšic

glava

za ovaj dan * za ovaj dan * za ovaj dan * za ovaj dan * za ovaj dan * za ovaj dan

petar milosavljević

tužni humorista vasa popović

Tužan je taj humorista Vasa Popović, ne nagoni na smeh nego tugu neku smirenu na dušu navlači. Njega kad čitate kao kiša kad pada u jesen pa ne možete napolje da izadete, a naprežete se kiši da se smežete i sebi da se smežete. A ni on sam ne može drugačiji da bude; to njegovo je čitava jedna filozofija življenja, čitavo jedno gledanje na svet; neće čovek da bude onakav kakav jeste, brani se, svetu uprkos hoće da se smeje. Leći se on na taj način i hoće da leći i druge. Smešne situacije izmislila ali ih tužnim očima vidi pa se sav u dvojbenu stanje postavlja. Kako bi se drugačije i moglo za čoveka koji je u sebe svakodnevn život upio a hteo bi drugo nešto u sebi da stekne. I tako mu je i humor njegov neobičan; vedrine, misliš nema a odvojiti ga od nje ne možeš. I dosadan je, melanholik, misliš, a razblažuje te sirovoću svoje dosetke i svojim gledanjem na svet; govornik kao žena na pijaci a pričanje mu se sluša.

U mom je gradu svaki berberin humorista i svaka je domaćica bar jednom nedeljno, na pijaci, satiričars, — kaže Vasa i zna da je to njegov svet gde mu posao njegov humoristički nalaze da se blefa kao opake zamke mane i da se produhovljeni humorom bavi.

Hvale se Sremci kad kažu da njihov Vasa ne sme u Sremu sa svojim humorom da se pojavi, jer — kud bi im on rog za sveću prodavao kad je ponikao među njima i od njih se humoru učio. To je, kažu, atrakcija za vas što niste na ovoj ravnici rođeni pa ni

naučili niste da se rećima kao opasnim oružjem igrate. Jer nigde gde se našim jezikom govori nije čovek tako elastična duha kao što ga Srem, ima i nigde se u usmenom govorenju ne troši kao sremčki čovek. Nije li zbog toga Isidora jednom primetila da je Srem dao od triju vojvodanskih pokrajina najmanje talenta. Valjda što Sremac na svaki svrab kešanjem odmah uzvrati pa ne da se ponora rana u njemu razvije da bi se od nje komplikovanijim osećanjem u stvaralačku groznicu zagrizlo. Sposoban je on da se u istom mahu odguši i od te mu sposobnosti i tragedija njegova; jer drugačije bi to buknulo kad se pomalo taložila i nagomila; onda dok se ne istoči čovek jedno kazivanje ima i jednim očima gleda; dah mu dostane da iskristalisan svoje vide-nje donese.

Ljubomorni su, možda, Sremci na svog Vasu što je od njih humoru više dosegao a i okrutni kad ne priznaju da ipak jednu komponentu literarnu i humorističku više od njih ima. Sremci vic dobar znaju da naprave a Vasa i vic da napravi i pozicijom da ga zalije. I mnogi Sremac kad humor vulgarno shvati može ljubomorno da mu zavidi, jer za takav humor verovatno i više smisla od Vase ima. Ali, i Vasa je jedan nesrećnik, ni njemu nije uspeo: on se kao pesnik rodio i pesnički svet doživljava a, eto, nije mu dato poeziju da pravi, nego je u sasvim druge vode zašao, jezikom se drugačijim služi, u druge krpe svoje doživljava oblaci. I za njega kao

za mnoge druge i poznate postoji stalan mamac koga ne može da se dokopa, ali koji mu pravac govorenja još jednom linijom upotpunjava, delokrug širi. Tako on i dobija neku izuzetnu draž i punoću, jer mu se sa štitinom i krivotok unutrašnji nadopunjava. A Vasa donekle ima sreću što u jedan posao koji mu nije stran svoje pripadanje drugome nećemu, svoju pravu dušu unosi.

Cehov je najveći pesnik humora a Vasa njegov najbolji učenik i naslednik kod nas. Iste su im karakterne osobine i na sličan način svet doživljavaju. A to je humor naš, slovenski; drugačiji nego što ga Francuzi i Englezi prave i za naše osećanje sveta najbliži. Više je u njemu elegije nego smejanja, više tužnog šeretlučenja nego ironije. I nigde se druge sem na slovenskom tlu ne bi mogao rastvoriti. To je humor osobenih nijansi, rastopina od saosećanja, bliškoću nekom odiše. Kao da ljude gleda sa izvesne daljine prepun iskustvenog znanja. Što se njemu podvrgne mala je ljudska tema, svakodnevnog događaj, u vremenu se ne raspoznaje, jer vreme mu je svuda, mesto mu je svuda. Ninašta ne pretenduje, ništa ne misli da otkrije, čoveku samo da se obrati, neka se male brige i male strasti znaju.

Ne zna Vasa s čovekom da se našali. On je sve ljude sa sobom izjednačio i kad se smeje sebi se ponajviše smeje i druge kad hoće smehu da podvrgne, on sebe ovak-

afrokubanska lirika

BUBNJEVI

Noć je skotija bubnjeva:
čuñ kako krijeste u šumi,
promukla krznena grla
kada ih vatra probudi.

U gustom napatku sjena
žminkaju oči šiimisa
i debela zvučna tijela
pljeskaju ritmičkim šapama.

Snenim pokretom vodozemaca
teško podižu glavu
i vjetru daruju ljupkost
zaglušujuće snage.

Tako ih čuje bijelac
koji zaluta u prašumi.
Tam-tam se silovito izljevaju
u veličanstvenu noć.

Na njegov poziv izviru
odasvud tamne sile,
kumiri plesa,
totemi rata,
tisuće demona tamiñ,
što lutaju dušom Crnca.

He, dolaze bubnjevi!
Čuvaj se, bijelče, bliže se,
da bi te pribili bodežom glazbe.

Zapuši svoje uši,
zatvori sve pore duše
i okreni se ovamo!

Jer ako te u tmni noći
svojim strabovitim otrovom
pogodi plesni bubanj,
zauvijek će odzvanjati
u tvojim žilama.

Luj Pató-MATO

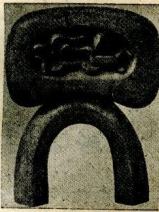
RIJECI TROPA

Tropi,
vaša tvrda lomača
puli visoke oblake
i duboko nebo ogriješeno podnevnim lukom.
Vi u koji stabala
sušite strab gusteru.
Vi podmazujete tačkove vjetra
da bi se palme uplašile.
Vi probijate
velikom crvenom strijelom
srce džungle
i meso rijeka.
Vidim vas kako dolazite užarenim putovima,
tropi,

sa svojom košarom manga,
sa svojom milostinjom šećerne trske
i svojim krokodilima boje duđa,
kao spol Crnica.
Vidim vaše grube ruke
kako divljački siju slemenje
uzgajajući predivno drveće,
upravo rođeno drveće, ali sposobna
da izraste brzo u šumi koja zveči.

Ovdje,
usred mora,
zbijajući šalu sa svojim malim Antillama,
pozdravljam vas, tropi.
Sportski pozdrav, proljetni,
koji mi izmiče iz slanih pluća
prema tim skandaloznim otocima,
koji su vaše kćeri.
(Jamačka kaže, da je zadovoljna
što je crna. A Cuba
odavno zna da je mulatkinja).
Ob koliko žudim
da udabnem dim sa vaših žarišta
i da vaše pazube osjetim kao gorke bunare.
Pazusi, o tropi,
sa svojim kudravim od vlastita plamena kovčevim kosama.
Vi mi dajete pesnice,
da bih njima poput malenog boga drobio
kokosove orabe;
vi mi dajete oči,
da bih osvijetlio sjenu svojih jaguara;
vi mi dajete uši,

/ nastavak na sled. str. /

[nastavak sa prethodne strane]

da bib na zemlji čuo daleke pandže.
Vama tropima zabavljujem za tamno tijelo,
okretne noge i kudracu glavu
kao i za ljubav svoju prema elementarnim ženama
i ovcu nengasiću krk.
Vama zabavljujem za visoke dane
u čijim se platinim tkanjima
lijepe okrugla, nasmijana sunca;
vama zabavljujem za vlažne usne,
rep jaguara i slinu zmija.
Vama zabavljujem, bare gdje piju žedne zvijeri.
Vama zabavljujem, tropi, djetinjnu radost
što trčim
duž vašeg dubokog pojasa punog žutih ruža
i što se smijem preko planina i oblaka,
dok se o moje noge razbija
nebo mora u neprestanim zvijezdanim valovima.

Nikola GUIEN

Leon Dama

DOK ON UMIRE

Dok on umire
bez straha
bez svećenika
bijel poput marame
umoran kao vlak
koji se vraća kući
u željezničku stanicu
poslije duga putovanja
u zemlju bajki

brošće ljubav
još jednu pjesmu
dok drugi ispitivajdu
posljednju volju.

Sami od sebe
rađaju se stihovi
na zabatima mauzejua
mramorni otisak onoga
što nekod se desilo
u ritmu jedne
afrokubanske noći.

Preveli
Zvonimir GOLOB i Irena VRKLJAN

Afrokubanska lirika je crna lirika i pripada »Crnoj renesansi«, ne zbog toga što njeni autori imaju crnu boju kože, nego stoga što njeni bitni stilski elementi potječu iz Afrike. Afrokubanski pjesnici, su Crnci, bijelci i mješanci; ali elementi stila, ritmovi i teme jesu afrički. Na Cubu su došli s afričkim robovima, koji su i poslije oslobođenja od ropstva zadržali svoje religiozne predodžbe. Iako su na Cubu stigli Afrikanci iz najrazličitijih krajeva Afrike, prevladala je Yoruba kultura, koja se tokom vremena stopila s katolicizmom. U folkloru je veoma teško dijeliti religiozno od profanog, jer jedno ulazi u drugo. Prvotni stav prema određenim bogovima određuje i karakter i raznolikost profanih plesova i ritmova, koje pjesnici izražavaju i ostvaruju onomatopojским glasovnim grupama, koje opet variraju i koje ne ponavljaju u vidu refrena ili repetitija. Snaga afrokubanskih ritmova prodira je preko otko i njen se utjecaj osjeća u čitavoj Latinskoj Americi. Afrokubanski se pjesnici mnogo koriste folklorom, a historija njihova naroda, toliko teška i izuzetno tragična, neiscrpan je izvor inspiracije, koja je stvorila velik broj veoma vrijednih djela, nama pomalo zagonetnih, ali uvijek obilježenih snagom, prkosom-ponosom i težnjom za slobodom. Odabrali smo tri pjesme koje je bilo relativno najlakše prevesti, jer velik dio afrokubanske poezije prožet specifičnim i nepovijesnim ritmom, u prijevodu gubi na muzikalnosti i autentičnosti.

Z. G.

LUIS PALES MATOS rođen je u San Juanu, Puerto R.oo gdje i danas živi. Objavio knjigu pjesama Azaleas.

NICOLAS GUILLEN rođen je 1902 u Gamagueyu na Cubi. Studirao je u rodnom mjestu i Havanni. Bio je tipograf, namještenik i novinar. Borio se u španjolskom građanskom ratu na strani republikanaca. Proputovao je čitavu Južnu Ameriku kao recitator svojih stihova. Već nekoliko godina živi u Parizu. Objavio je oko desetak knjiga pjesama.

LEÓN DAMAS rođen je 1912 u Cayanne, Guayana. Studirao je u Parizu, gdje i danas živi. Objavio nekoliko knjiga pjesama. Piše na francuskom jeziku.

/nastavak sa preth. str./
vog ismejava. Ali i sebe i druge
razume pa mu je smeh dobroćud-
dan, šeretski. On sve razume, sve
opravdava, odavno se sa sudbi-
nom pomirio, pa, eto, — smeje se,
šta bi drugo da radi? Zna Vasa
svet: svi smo mi jednaki, svako
od nas svoju tugu nosi i svoju sre-
ću traži i svi mi jedan drugom
smetamo, tesan nam je svet, pa
koga onda kriviti za sve. Zna Va-
sa ljude pa im ne zamera. Tak-
va mu je njegova filozofija — ne
zameriti čoveku, bližnjem svom;
pronadi pravu reč da se razgovo-
riš s njim ako možeš, pronadi
smeh da ga razgališ. Jer ne vredi
mnogo razmišljati kad ti misljenje
tvoje ne pomaže.

Dubok je on literata i kad o
cenama pijačnim razgovara i kad
se bolje od svakog muža u poslove
porodične razume. Tu je on meta-
fizički mudrac; oslobodio se suje-
te i pristao da kafanski svet tu-
mači, da mu u karte gleda. I po-
javiljuje nam se u liku prosečnog
građanina našeg, njegove intimne
ispovesti nosi, njegove Markove
konake prebrojava. A ima sloven-
sku dušu, pa vidiš: priča, priča, i
ništa nije ispričao a ti ga — ra-
zumeš! Jer on priča onako kao
čovek naš kad ti u poverenju go-
vori i kako mu prvo na pamet
padne; — ne misliš, valjda, da ga
radi tebe posebno stilizuje! A Va-
sa je takav: — hoće glas prosečnog
našeg građanina da bude. Ima u
njemu mudrosti i tuge ovovreme-
ne, ima bečarluka i šereduka, ali
ponajviše ljudske topline. Čitate
njegove knjige i više nego pisca
čoveka u njemu volite. I ne tiče
vas se da li se on trudio da sebe
takvog na hartiju razapne. Tu je
i takvog ga primite ako hoćete.
Postigao je on da ga čitaoci vole
i da im ne padne na pamet da li
ga treba ceniti. Svako se može po-
hvaliti da ga bolje nego rođeni
džep poznae, a ko je taj koji džep
svoj ne cenit! To su oni što gleda-
ju na etiketiju i koje samo proble-
mi morski zanimaju, a Vasa je
čovek naš i mi ga svi kao svoga
primamo i slušamo. Dovoljno je
da se njegovo ime spomene i da u
ljudima živahno: to je teren
koji svi poznajemo.

Njega će počesto možda da za-
boravljaju istoričari literature i čit-
taoci ga neće spominjati u red
značajnih pisaca koje su pročitali,
jer mu je i sudbina na svoj način
humoristička: gde trpati Vasu me-
đu ljude koji su škole književne
pokretali i na naraštaje delovali,
kad je on većito išao mimo njih,
i gužve se literarne nije zavlačio,
nego je prosto uzgredno postojao
uvek neaktuelan i uvek aktuelan.
A pravo govoreći nije baš mnogo
ni »rentabilno« hvaliti se poznav-
anjem pisca koga svi na svoj način
poznaju i razumeju. Tu se sa sve-
ga tri reči može sve reći a na kra-
ju krajeva svi smo mi toliko pa-
metni da nam još neko sa strane
pamet soli.

Ali se ipak malo gde ili skoro
nigde nije reklo da Vasa Popović
najmodernijim srpskim jezikom pi-
še. Ako je Davičo tragalac građ-
skog govornog jezika, šta je onda
Vasa — humorista? Grdno se
varaju oni što u tom piscu gle-
daju samo oficijelno novinarsko
zakleralo. Traga i Vasa za jezikom
na način nimalo upadljiv. A i nje-
gov je jezik takav — govor naš
svakodnevni. Ne kao što baba-
Smiljana u pričama svojim kazuje,
nego kao što gospoda Petrovička
na ulici razgovara. Jer kad gos-
poda Petrovička komentariše to onda
nosi u svom najobitnijem izrazu
sve karakteristike našeg čoveka da-
nas. U govoru je se svom on iska-
že, u tonu i nagibu rečenice i mi-
sao mu potajna kroz nju pozadnu
svoju izlazi. Pa se prepoznava u nje-
mu i ono što se ni rečima opi-
snim ne bi moglo izraziti. Kad Na-
stasijević u spletenom i nepoveza-
nom govoru sudbine svoje ute-
lovljava mi dublje, do u krv, ose-
timo to njegovo i njegovih junaka
kako izbija. A kad Vasa o dnev-
nim brigama raspreda, onda je to
sa jedne strane drugačije a sa
druge sasvim isto: ne daje on
strašću opterećenu krv nego meta-
fizičkom životnošću preokupiranu
misao. I kad govori njegovo je
govorenje to nerazložno ponavlja-
nje rezignacijom i smeškom oph-
rvane misli sa jednim vedrim ug-

MAHMUD TAJMUR

ZAKLJUČANA VRATA

Došla je k njemu i zamolila ga da joj da knjigu koju
joj je obočao. Zastao je za trenutak razmišljajući gde ju je
ostavio... Zatim je promrmljao: »Sigurno je u sobi za kla-
virom.«

Ušli su u sobu, ali ona primeti neočekivani, neobičnu
stvar — da je zaključao vrata.

Njeno srce je počelo ubrzano da kuca. Pogledala ga
je i primetila da se uputio prema biblioteci. Kako je
imao hrabrosti da zaključa vrata, a ona je s njim? Sta misli
o njoj? Pogleda ga krišom i opazi kako mu je pramen
zlatne kose pao niz telo... O bože, nikada ga nije videla
tako zavodljivog. Stasit, razvijeni ramena, delovao je kao
pravi muškarac.

Zaista joj nikada nije izgledao takav ma da su zajedno
rasli, a on je bio stariji od nje deset godina i smatrao
je za mladu sestru.

Ona osmotri svoj lik u ogledalu i seti se njihovih
igara, kada ju je nazivao »žabicom« zbog njenog malog
rasta. Podigla je oči za trenutak prema njemu. »Aha! Za-
ključao se sa mnom u praznoj sobi!... Otaj stasiti mladić
širokih ramena pretvara se da traži knjigu koja mu je
sigurno na samom dohvatu ruke. Izgleda da zaista ne zna
šta devojke misle!«

Da, on nju smatra još devojčicom, mada je ona pre
nekoliko dana napunila 16 godina!

Izgleda da joj priprema neko iznenađenje. Da li će je
zagrliti i poljubiti? Ruka joj je bila spremna da zaustavi
takav napad. Jak samer će ga osvestiti.

Pazljivo ga je posmatrala kako traži knjigu. Bio je
odeven u svilenu pidžamu koja se pripijala uz njegovo
savršeno sportsko telo na kome bi mu pozavidelo i filmski
glumac. Pogled joj se zaustavi na njegovim snažnim rukama
i telo joj zadrhta kao strujom pogođeno.

Nedavno joj je rekao da ne ume da se ponasa. Zar
se već i ljubomora uvukla u njegovo srce?

Malo je govorio s njom. Uvek bio zamišljen i ozbi-
ljan...

A ona? Hoće li ikad zaboraviti dan kada je pocr-
venela, jer ju je krišom pogledao, pa je onda, poverđen
time što ga je otkrila, snažno odgurao? Kako je pono-
san... Ali ona je danas odlučila da savlada ponos da bi
on doživio poraz. On će se sigurno baciti pred njene noge
i reći joj: »Oh, koliko te silno volim, mila moja ptičice.
Ljuto će mu odgovoriti: Pusti me da idem... Otvori
vrata!... Tada će sigurno uzeti njene ruke, obasuti po-
ljupcima i ponavljati »Smiluj se, smiluj se...«

On podiže glavu i pogleda preko knjige. Otkri njen
osmeh i uzvraći joj. A ona je u tom času bila spremna da
pokaže koliko se ljuti...

Ne, zaista joj nikada njegovo lice nije izgledalo tako
lepo. Sta li on misli u ovom trenutku? Hoće li je uzeti u
zagrljaj, ili će skočiti s njom kroz prozor, pa će je kad se
nadu u vrtu oteći?... Od straha ne bi mogla da govori,
ni da se makne, ni da zove upomoć. A niko se ne bi čak
ni suprotstavio takvoj otmi. I kad bi imala hrabrosti da
viče, on bi je sigurno učukao dugim poljupcem.

Ne, sada više nema sunje. On ne traži knjigu, već
sprema plan za napad. Konačno, zašto ne bi ona prva prišla
i rekla mu: »Znam šta nameravaš... nećeš uspeti... otvori
vrata i pusti me da odem!«

Upravo u tom trenutku on je pogleda i pride joj. (Srce
joj zadrhta).

Ona ču njegov glas: »Evo ti knjiga. Podiže oči...
Skupljenih obrva pružio joj je knjigu. Ona, bez reči uze
knjigu i vide ga kako otvara vrata grdeći slugu: »Zar nisam
već više puta rekao da popravite ova vrata? Čovek mora
da se služi ključem kad ulazi ili izlazi da ga ne bi ubavila
ova prokleta promajna.«

Devojka ostade, zureći za njim, s knjigom u ruci.
Požuri prozoru i baci je u velikom luku. Onda pade na
divan i počepa zubima svoju svilenu maramicu.

S arapskog preveli
Ljiljana i Slavoljub PAVLOVIĆ

Osniivač novelistike u arapskoj književnosti, klasik sa-
vremene egipatske literature MAHMUD TAJMUR rođen je
1894 godine. Svojim delom uticao je na pojavu novih
strujanja u književnostima svih arapskih zemalja. Prvi je
novoarapski književnik koji je prešao granice svoje zemlje
i postao poznat u Evropi. Kod nas je prevedena jedna
zbirka njegovih novela.

lom iznutra koji je tajanstvenim ju rekli biste da nema a u tome
nećim ozaruje. Jezika tog njegovog je njegova dubina. Na svoj način
da nije nebi ni njega kao pisca na tradiciju najdublje naše literar-
bilo, ni melanholije njegove dobro- ne žice nastavlja, jer se sa govo-
ćudne ne bi bilo. A ako taj jezik nje izgovorne prihvatio i ogromne
i nije savršen, on je izvoran; po- težine našeg duha i naše nacije, pa
titič iz duboke veze sa ovim pod- teroperskim perom beležeći banalne
nebljem i nosi sve manire našeg priče o ljudima dopisuje im i
savremenog čoveka kad se u pri- svojstva koja ra ovom tu najbo-
čanje bezrazložno navede. lje mogu da se iskažu. Takav je
Po tome je, eto, Vasa pisac svog nesudeni pesnik naš koji se pre-
kova. Šeret i dobrčina, filozofiju svo- vedeno humorom bavi.

REDAKCIJA OVOG BROJA ZAKLJUČENA JE 20
OKTOBRA 1958 GOD.